

প্ৰশ্ন: বাস্তৱবাদ সম্পৰ্কে মৰগেনথ'ৰ ধাৰণাৰ এটি বিশদ ব্যাখ্যা আগবঢ়োৱা।

উঃ বিভিন্ন সময়ত বিভিন্ন চিন্তাবিদে বাস্তৱবাদৰ প্ৰতি সমৰ্থন আগবঢ়াইছিল যদিও, মৰগেনথ'কহে বাস্তৱবাদৰ প্ৰধান পৃষ্ঠপোষক হিচাপে অভিহিত কৰা হয়। তেওঁৰ মতে আন আন ৰাজনীতিৰ নিচিনাকৈ আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় সম্পৰ্কও হৈছে ক্ষমতাৰ যুদ্ধ। আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় সম্পৰ্কৰ উদ্দেশ্য যিয়েই নহওক কিয়, ক্ষমতা লাভেই ইয়াৰ তৎকালীন উদ্দেশ্য। কুটনীতিবিদ আৰু দেশৰ জনসাধাৰণে স্বাধীনতা, নিৰাপত্তা, ক্ষমতা নাইবা উন্নয়নৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিব পাৰে। তেওঁলোকে ধৰ্মীয়, দাৰ্শনিক, অৰ্থনৈতিক নাইবা সামাজিক আদৰ্শৰ জৰিয়তে ইয়াক প্ৰকাশ কৰিব পাৰে। তেওঁলোকে আশা কৰিব পাৰে যে দৈৱিক হস্তক্ষেপ নাইবা স্বাভাৱিক পৰিবেশৰ জৰিয়তে এই আদৰ্শ কাৰ্যকৰী কৰা সম্ভৱ হ'ব পাৰে। আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় সংগঠনৰ সহযোগিতা আৰু আন অ ৰাজনৈতিক উপায়েৰে এই উদ্দেশ্য সাধন কৰাৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিব পাৰে। কিন্তু আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় বিষয়ত তেওঁলোকে নিজৰ উদ্দেশ্য সাধনৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়ে, তেতিয়াই তেওঁ লোকে ক্ষমতা লাভ আৰু ক্ষমতা প্ৰয়োগৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়ে। মৰগেনথ'ৰ মতে ৰাজনীতিৰ উদ্দেশ্য হৈছে ক্ষমতা লাভ কৰা, ক্ষমতা সংৰক্ষণ কৰা আৰু ক্ষমতাৰ প্ৰয়োগ কৰা। ক্ষমতা লাভ কৰাই হৈছে আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় সম্পৰ্কৰ তৎকালীন উদ্দেশ্য। মৰগেনথ'ৰ বাস্তৱবাদী দৰ্শনৰ ছটা নীতিৰ বিষয়ে তলত উল্লেখ কৰা হ'ল:

১) বাস্তৱবাদী ধাৰণা মতে ব্যক্তি আৰু সমাজ কিছুমান চিৰন্তন নীতি নিয়মৰ জৰিয়তে পৰিচালিত হয়। আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় সম্পৰ্কও ইয়াৰ ব্যতিক্ৰম নহয়। মানুহৰ প্ৰকৃতি তথা আচৰণৰ মাজতেই এই নীতি নিয়ম তথা এই বিধি সমূহৰ উৎস নিহিত থাকে। বাস্তৱবাদৰ পৃষ্ঠপোষকসকলে এই চিৰন্তন নীতিসমূহক বুজিবলৈ চেষ্টা কৰে আৰু ইয়াৰ পৰা যুক্তিসংগত তত্ত্ব উপনীত হ'বলৈ ইচ্ছা কৰে। বাস্তৱবাদীসকলৰ মতে মানুহৰ আচৰণ তথা প্ৰকৃতিৰ বিশেষ পৰিৱৰ্তন নহয়। অৰ্থাৎ ৰাজনৈতিক আচৰণৰ মাজত স্থিৰতা থাকে আৰু ইয়াৰ পুনৰাবৃত্তিও সম্ভৱ। মানুহৰ বাস্তৱ ৰাজনৈতিক আচৰণ আৰু কাৰ্য্যৰ ভিত্তিত বৈদেশিক নীতিৰ চৰিত্ৰক উপলব্ধি কৰাটো সম্ভৱ। অৰ্থাৎ ৰাজনৈতিক তত্ত্বৰ সৃষ্টিৰ কাৰণে মানুহৰ অপৰিবৰ্তনীয় আচাৰ ব্যৱহাৰ বিশ্লেষণৰ প্ৰয়োজন।

২) মৰগেনথ'ৰ মতে প্ৰত্যেক ৰাষ্ট্ৰই জাতীয় স্বাৰ্থৰক্ষাৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়ে। ক্ষমতা লাভৰ জৰিয়তে এই জাতীয় স্বাৰ্থক প্ৰকাশ কৰিব পাৰি। অৰ্থাৎ বৈদেশিক নীতি ৰচনা কৰাৰ ক্ষেত্ৰত ক্ষমতা লাভৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়া হয়। ক্ষমতা লাভৰ জৰিয়তে বৈদেশিক নীতিৰ কৃতকাৰ্য্যতাক বিচাৰ কৰা হয়। সেয়েহে বৈদেশিক নীতি ৰচনা কৰাৰ বিষয়ত দুটা বিষয়ৰ ওপৰত সাৱধানতা অৱলম্বন কৰা উচিত। এই দুটা বিষয় হৈছে বৈদেশিক নীতিৰ উদ্দেশ্য আৰু ব্যক্তিগত আদৰ্শ।

৩) বাস্তৱবাদৰ পৃষ্ঠপোষক সকলে ৰাজনৈতিক বাস্তৱবাদৰ কোনো সাৰ্বজনীন সংজ্ঞা আগবঢ়োৱা নাই। তেওঁলোকৰ মতে ভৌগোলিক পৰিবেশ, ৰাজনৈতিক আৰু সাংস্কৃতিক পৰিবেশ আদিয়ে ৰাষ্ট্ৰৰ স্বাৰ্থৰ ওপৰত প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰে। কিন্তু এই পৰিবেশ সদায় একে ধৰণে নাথাকে। উপৰোক্ত পৰিৱৰ্তিত পৰিবেশৰ লগত সংগতি ৰক্ষা কৰি ৰাষ্ট্ৰৰ স্বাৰ্থ নিৰ্ধাৰণ কৰিব লগা হয়।

৪) ৰাজনৈতিক বাস্তৱবাদই নৈতিকতাৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়ে যদিও দেশৰ কাৰ্যাৱলীৰ বিষয়ত এই নীতি প্ৰয়োগ কৰাতো সকলো সময়তে সমৰ্থন নকৰে। যেতিয়া লৈকে নৈতিক আদৰ্শই দেশৰ স্বাৰ্থত ব্যাঘাত নজন্মাই তেতিয়ালৈ নৈতিক নীতি নিয়ম মানি চলাত আপত্তি নাথাকে। ৰাজনীতিত দুৰ্দৰ্শীতাৰ ওপৰত অধিক গুৰুত্ব দিয়া হয়; সেয়েহে ৰাষ্ট্ৰই পালন কৰা কাৰ্য্য সমূহক সাৰ্বজনীন নৈতিক নীতিৰ জৰিয়তে বিচাৰ কৰা উচিত নহয়।

৫) ৰাজনৈতিক বাস্তৱবাদত কোনো নিৰ্দিষ্ট দেশৰ নৈতিক আশাক সাৰ্বজনীন নৈতিক নীতিৰ সমাৰ্থক হিচাপে বিবেচনা কৰা নহয়। ৰাষ্ট্ৰই সম্পাদনা কৰা কাম কাজ সমূহক সাৰ্বজনীন নৈতিক নীতি নিয়মৰ আধাৰত ব্যাখ্যা কৰিবলৈ চেষ্টা কৰা হয়।

৬) ৰাজনৈতিক বাস্তৱবাদে ৰাজনীতিৰ স্বতন্ত্ৰতা ৰক্ষাৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়ে। বাস্তৱবাদী সকলে ক্ষমতাৰ জৰিয়তে বৰ্ণনা কৰা ৰাষ্ট্ৰীয় স্বাৰ্থৰ দৃষ্টিকোণৰ জৰিয়তে সকলো বিষয়ে বিচাৰ কৰে।

মৰগেনথ'য়ে বিশ্বাস কৰিছিল যে পৰিয়ালৰ পৰা ৰাষ্ট্ৰলৈ সকলো সংগঠনতে আনৰ ওপৰত প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰাৰ চেষ্টা থাকে। ঠিক সেইদৰে আভ্যন্তৰীণ আৰু বৈদেশিক ৰাজনীতিটো ক্ষমতা প্ৰয়োগৰ চেষ্টা দেখা যায়। এই ক্ষেত্ৰত পৰিবেশৰ বিষয়তহে প্ৰভেদ দেখা যায়।

মৰগেনথ'য়ে কৈছিল যে প্ৰত্যেক ৰাজনৈতিক কাৰ্য্যৰ উদ্দেশ্য হৈছে ক্ষমতা সংৰক্ষণ কৰা, ক্ষমতা বৃদ্ধি কৰা আৰু ক্ষমতা প্ৰয়োগ কৰা। এই তিনিওটাক স্থিতৱস্থা বাহাল ৰখা নীতি (policy of status quo), সম্প্ৰসাৰণবাদী নীতি (policy of imperialism) আৰু সন্মান ৰক্ষাৰ নীতি (policy of prestige) হিচাপে অভিহিত কৰিব পাৰি।

